

Η παιδεία θεμέλιο της αναπτυξιακής διαδικασίας* 1983

Η παιδεία αποτελεί θεμέλιο για την αναπτυξιακή διαδικασία η οποία είναι αυτονόητο, βρίσκεται σε άμεση σχέση με τις προτεραιότητες και τις κυρίαρχες επιλογές της άρχουσας τάξης. Αυτό είναι μια γενική αρχή που βρίσκει όλους σύμφωνους, ανεξάρτητα από φιλοσοφική, ιδεολογική αντίληψη για τον κόσμο.

Στο σημείωμα αυτό θα δούμε το θέμα: πρώτο σε μια κοινωνική οργάνωση που επιλέγει ένα εξαρτημένο μοντέλο ανάπτυξης και δεύτερο σε δυο οριακά μοντέλα που επιλέγουν το δρόμο της εθνικής ανεξαρτησίας για την ανάπτυξη τους. Το μοντέλο μιας εθνικά ανεξάρτητης οικονομίας και κοινωνίας στην οποία πλειοδοτεί η ατομική πρωτοβουλία και δραστηριότητα και η μεγιστοποίηση του κέρδους και το μοντέλο της εθνικά ανεξάρτητης οικονομικής ανάπτυξης όπου η συλλογική πρωτοβουλία και δραστηριότητα έχουν τον πρωτεύοντα ρόλο και όπου ο κύριος στόχος και η κυρίαρχη επιλογή είναι η σύμμετρη αυτοδύναμη περιφερειακά αποκεντρωμένη οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη του τόπου.

Όλα αυτά έχουν κάποιες προϋποθέσεις που βεβαίως, δημιουργούν τα ανάλογα αποτελέσματα. Σε κάθε περίπτωση είναι η ταξική πάλη που στρέφει προς τη μια ή την άλλη μεριά τη ζυγαριά.

Σε μια εξαρτημένη κοινωνική οργάνωση είναι αυτονόητο ότι υπάρχουν ταξικοί φραγμοί στη μόρφωση. Υπάρχει μια φεουδαρχική δομή και μια αυταρχική λειτουργία στις διαδικασίες της παιδείας. Υπάρχουν αναχρονιστικά ή ετεροπροσδιορισμένα προγράμματα σπουδών κι ακόμα η κυρίαρχη ιδεολογική επιλογή είναι να καλλιεργήσει το εκπαιδευτικό σύστημα, τη νοοτροπία και την αντίληψη του υπηκόου, του εκτελεστή εντολών και του εφαρμοστή κάποιας ξένης τεχνολογίας.

Σ' ένα τέτοιο τρόπο ανάπτυξης υπάρχει πλήρης και οριστική ανυπαρξία της έρευνας, αλλά και της προσπάθειας γνώσης των φυσικών και των ανθρωπινων διαθέσιμων μιας χώρας και των αλληλεπιδράσεων τους.

Είναι αυτονόητο ότι η αναπτυξιακή διαδικασία, σε μια τέτοια, εξαρτημένου τύπου, ανάπτυξη συνεπάγεται, προωθεί, απαιτεί, θέλει μια δεξαμενή φτηνού εργατικού δυναμικού για να μπορεί ο καθένας να προωθεί τις επιλογές που θα του δίνουν το μέγιστο κέρδος. Στο μοντέλο αυτό υπάρχει μια τάξη αλλοτριωμένων επιστημόνων που δρουν ως τοποτηρητές και μεσάζοντες και αντιπρόσωποι της ξένης τεχνολογίας.

Η χώρα μας βρέθηκε κάπου ανάμεσα σ' αυτόν τον τρόπο ανάπτυξης με μια σχετική εθνική ανεξαρτησία όπου βέβαια οι κυρίαρχες επιλογές είναι η ατομική πρωτοβουλία και δραστηριότητα και η μεγιστοποίηση του κέρδους, η οποία συνεπάγεται τα εξής στο εκπαιδευτικό σύστημα: την καλλιέργεια του ανταγωνισμού, της ιεραρχίας, της δημιουργίας αρίστων μαθητών, ένα γιγαντισμό στην ιδιωτική παιδεία και μια μονόδρομη εξάρτηση της έρευνας από τη βιομηχανία.

Ο τρόπος ανάπτυξης στηρίζεται σ' ένα μηχανιστικό προγραμματισμό από τα μονοπώλια, σε μια ανελέητη αποτελεσματικότητα σε όλα τα επίπεδα, στη φάση της παραγωγής και στοχεύει να έχει μια αγορά καταναλωτών. Όταν δεν την έχει ή δεν της φθάνει, μπορεί να φθάσει στην επέμβαση, όπου η επέμβαση μπορεί να φθάσει και στον ιμπεριαλισμό.

Άρα στο άκρο αυτό, όπου κάποιος επιλέγει ή μια χώρα επιλέγει να αξιοποιήσει τα φυσικά και ανθρώπινα διαθέσιμα της με γνώμονα τη μεγιστοποίηση του κέρδους, έχουμε μια σχετική εθνικά ανεξάρτητη ανάπτυξη.

Υπάρχει, όμως, και μια άλλη αντίληψη για μια εθνικά ανεξάρτητη πορεία ανάπτυξης που θέλει σύμμετρη, αποκεντρωμένη, αυτοδύναμη οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη, που αναγορεύει τον άνθρωπο ως κυρίαρχο στοιχείο που θα παίρνει μέρος, καλά πληροφορημένος, καλά μορφωμένος στην αλλαγή του ίδιου του μέλλοντος του και στην αλλαγή του μέλλοντος της πατρίδας του.

Σε μια τέτοιου τύπου κοινωνική οργάνωση υπάρχει μια ευρύτατη γκάμα χαρακτηριστικών στοιχείων της αναπτυξιακής διαδικασίας όπως η συμμετοχή, η κοινωνικοποίηση, η αυτοδιαχείριση, αποκέντρωση και ο δημοκρατικός προγραμματισμός. Είναι σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό εφικτά, επιθυμητά ή υλοποιήσιμα και υλοποιήτεια και αυτό χαρακτηρίζει τους διαφορετικούς δρόμους, που υπάρχουν προς μια σοσιαλιστική κοινωνία.

* Δημοσιεύθηκε στην «Εξόρμηση της Κυριακής» 18.10.1983.

Σήμερα και μετά τις 18 Οκτώβρη του 1981, η κυβέρνηση υλοποίησε στα δυο χρόνια όλες, απολύτως όλες, τις εξαγγελίες σε θεσμικό επίπεδο, έβαλε θεμέλια για την πρακτική τους εφαρμογή και επειδή τίποτα δεν γίνεται χωρίς τη λαϊκή συναίνεση καθιέρωσε θεσμούς λαϊκής συμμετοχής. (Ο Πρωθυπουργός στο Συνέδριο για τη «Μετάβαση στο Σοσιαλισμό» είχε πει ότι αν ο λαός δεν είναι πληροφορημένος και δεν είναι ενήμερος, δεν αποφασίζει ο ίδιος να στηρίξει την πορεία για την Αλλαγή, τότε η αλλαγή σε επίπεδο εποικοδομήματος στηρίζεται πάνω σε οδοντογλυφίδες και επομένως κάποτε θα πέσει).

Όταν θέλεις το λαό συμμετοχο, δεμένο με τον τόπο του, με τις παραδοσιακές απασχολήσεις, δεμένο με μια πορεία αυτοδύναμης ανάπτυξης, πρέπει να δημιουργήσει ίσες και ισότιμες ευκαιρίες προσπέλασης στο κοινωνικό αγαθό της μόρφωσης που είναι σύμφωνα με το πρόγραμμα της κυβέρνησης σήμερα θεμελιώδης κοινωνική υποχρέωση της πολιτείας.

Έτσι, ξεπερνώντας τους ταξικούς φραγμούς που υπήρχαν στην Ελλάδα λόγω της ιδιοτυπίας εξέλιξης του κοινωνικού σχηματισμού ξεκίνησαν ίδιες διαδικασίες προετοιμασίας για τα παιδιά μας σε κάθε γωνιά της χώρας.

Από πέρσι λειτουργούν 220 Μεταλυκειακά Προπαρασκευαστικά Κέντρα, στα οποία προετοιμάστηκαν τα παιδιά με τα ίδια προγράμματα, με τα ίδια βοηθήματα, ούτως ώστε στην Καστοριά και στο Καστελόριζο, στην Αθήνα και στον Έβρο να προετοιμάζονται με τον ίδιο τρόπο. Ακόμη οι διαδικασίες επιλογής να μη γίνονται όπως μέχρι σήμερα στην Αθήνα ή το πολύ-πολύ στη Θεσσαλονίκη αλλά σε 331 εξεταστικά κέντρα σε όλη την Ελλάδα.

Με την κατάργηση των Πανελληνίων Εξετάσεων και την καθιέρωση του νέου συστήματος εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση δίνονται ίσες ευκαιρίες σε όλους τους νέους να σπουδάσουν σύμφωνα με τις κλίσεις, τα ταλέντα και τις δεξιότητες τους.

Υπάρχουν, όμως, ακόμα μύθοι και νοοτροπίες του παρελθόντος που πρέπει οι νέοι να ξεπεράσουν. Πρέπει να γνωρίζουν ότι εμείς τιμούμε τη δουλειά του μυαλού και του χεριού και αναγνωρίζουμε την ισοτιμία και την αναγκαία αλληλεπίδραση τους σε μια πορεία προς τα μπρος.

Δεν πρέπει να είναι επιδίωξη τους να πάρουν κάποιο χαρτί έξω και πέρα από τις δεξιότητες και τα ταλέντα τους, απλά και μόνο για να το χρησιμοποιήσουν ως κοινωνικό ασανσέρ για να μεταπηδήσουν από μια χαμηλότερη σε μια υψηλότερη τάξη. Και κάτι τέτοιο δεν είναι έργο μιας κυβέρνησης ούτε μιας τετραετίας. Είναι έργο ενός λαού που πιστεύει στο μέλλον του.

Αν οι νέοι ξεπεράσουν αυτή τη νοοτροπία θα σταματήσει και ο μονόδρομος αναζήτησης ενός ανίσχυρου πτυχίου και θα στραφούν εκεί ακριβώς που τους οδηγούν οι δεξιότητες τους.

Στο δικό μας μοντέλο, στην Ανώτατη Παιδεία, καθιερώθηκε μια πρωτοφανής συμμετοχή των φοιτητών, ισότιμη απολύτως με εκείνη των δασκάλων τους. Ήταν μια κρίσιμη επιλογή που περιέκλειε κινδύνους. Ή αυτοί που θα έπαιρναν πλέον την τιμή και την ευθύνη να πάρουν στα χέρια τους τα προγράμματα σπουδών, τη διαδικασία επιλογής των καθηγητών, θα έκαναν κατάχρηση αυτού του δικαιώματος, οπότε στα Πανεπιστήμια θα επικρατούσε κλίμα αναβρασμού και αντιπαράθεσης ή όπως εμείς πιστεύουμε κι όπως πιστεύει και το λαϊκό κίνημα, ο λαός κάνει ώριμη χρήση των δικαιωμάτων του και μπορεί, όχι μόνο να παίρνει την κατάσταση στα χέρια του, αλλά να αναλαμβάνει με ωριμότητα υπευθυνότητες που κανένας, ποτέ δεν μπορούσε να τις αναγνωρίσει. Για παράδειγμα οι πρόσφατες αποφάσεις της ΕΦΕΕ και της ΦΕΑΠΘ ότι θα παλέψουν για την αναβάθμιση των σπουδών τους οι φοιτητές, που όταν είχε έρθει στο παρελθόν ένας νόμος καταστολής, ο νόμος 815, βγήκαν έξω και πάλευαν για διευκολύνσεις, για να μπορούν να περνούν με «άβροχα πόδια» προς τα πάνω, οι ίδιοι λένε ότι τώρα θα παλέψουν για καλύτερα προγράμματα σπουδών και το κάνουν καθημερινή πράξη.

Δύο χρόνια με ένα καινούργιο νόμο για τη δομή και λειτουργία των ΑΕΙ δεν έγινε σε κανένα Πανεπιστήμιο αποχή και απεργία και είναι πάρα πολύ γνωστό πόσες αποχές και πόσες απεργίες γίνονταν στο παρελθόν. Και αυτό με πολλές δυσκολίες, με 13 εβδομάδες μάθημα σε κάθε εξάμηνο υποχρεωτικές, και μάλιστα με τη συναίνεση των φοιτητών. Είναι μια επαναστατική αλλαγή που δεν επιβλήθηκε αλλά κατακτήθηκε όταν δόθηκε στο λαό η συμμετοχή για την οποία πάλεψε τόσα χρόνια.

Στην κατεύθυνση της δημιουργίας της υλικοτεχνικής υποδομής, ενώ παλαιότερα, όπως αποδεικνύεται από στατιστικά στοιχεία, γίνονταν 200 αίθουσες το χρόνο, τα δυο τελευταία χρόνια έγιναν 2.000 αίθουσες. Που σημαίνει ότι δεν αυξήθηκε κατά 30%, δεκαπλασιάστηκε ο ρυθμός παραγωγής και υποδιαιρέθηκε σε φανταστικό βαθμό το κόστος το οποίο, κατά παρέκκλιση, έφτανε να τριπλασιάζει τον αρχικό προϋπολογισμό.

Αυτά δεν έγιναν γιατί υπάρχει σήμερα μια καλύτερη κυβέρνηση στον τόπο μας, αλλά γιατί ο λαός πήρε μέρος συμμετέχοντας στη διαδικασία της Παιδείας, όπως και σε όλη τη διαδικασία της ανάπτυξης.

Θα αναφέρουμε εδώ το πενταετές πρόγραμμα που έγινε με τόσο ανοιχτές διαδικασίες σε νομαρχιακό επίπεδο, που ίσως μερικούς επιστήμονες τους ξένιζαν ή τους έκαναν να πιστεύουν ότι αυτές οι «απλοϊκότητες» που λέγονται από το «χωριάτη» τι χρειάζονται σε μένα τον επιστήμονα;

Θα πρέπει ίσως να πούμε ότι αυτό ήταν ένα πράγμα αναγκαίο για να αλλάξει η μοίρα αυτού του τόπου. Όταν αναγνωρίζεις τον πολίτη που οι κοινωνικές ανισότητες τον οδήγησαν σ' ένα σημείο να μην μπορεί να διατυπώσει ούτε ένα νόημα απλό στο λόγο του, να έχει γνώμη για τον τόπο του, για τα παιδιά του, για το μέλλον της πατρίδας τους, θα μοιάζει στην αρχή απλοϊκό, λίγο αντιεπιστημονικό. Όμως μακροπρόθεσμα θα αλλάξει τη μοίρα του τόπου και γι' αυτό παλεύουμε και παλεύει όλος ο λαός μαζί μας, ανεξάρτητα από ιδεολογική προέλευση.

Στη δική μας κατεύθυνση για την Παιδεία, προοδευτικά εξαλείφθηκε η παραπαιδεία των φροντιστηρίων. Από τους σπουδαστές των Μ.Π.Κ. πέτυχε το 30% στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ενώ από τα πολυδάπανα ιδιωτικά φροντιστήρια μόνο το 20%.

Μέσα στο '83 έρχεται ο νέος νόμος για τη Δημοτική και Μέση Εκπαίδευση. Αυτός ο νόμος θα περνάει την αντίληψη για το πάντρεμα της δουλειάς του μυαλού και του χεριού, για την ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας των παιδιών, για μια νέα αντίληψη μέσα στο αντιαυταρχικό, συμμετοχικό σχολείο. Το ψάρι, όμως, βρωμάει απ' το κεφάλι και επειδή στα Πανεπιστήμια προέρχεται το διδαχτικό προσωπικό έπρεπε να γίνει μια άμεση και καταλυτική, ριζοσπαστική παρέμβαση. Ο Πρωθυπουργός είπε ότι είναι ο πιο ριζοσπαστικός νόμος που υπάρχει σε Δύση και Ανατολή, και αυτό αναγνωρίζεται από όλους. Βέβαια δεν πιστεύουμε ότι εξαντλείται το κάθε τι σε θεσμικό επίπεδο.

Αν το ίδιο το λαϊκό κίνημα, αν οι ίδιοι οι επιστήμονες, αν οι φοιτητές και οι Πανεπιστημιακοί φορείς δεν συμβάλλουν αποφασιστικά και δεν ξεπεράσουν τις νοοτροπίες και προκαταλήψεις του παρελθόντος όλες οι προσπάθειες θα αποτύχουν, (π.χ. ένας νέος Πανεπιστημιακός δάσκαλος μισεί τον προηγούμενο που τον κράτησε 30 χρόνια χωρίς να του δώσει την ευκαιρία, παρόλο που ήταν καλύτερος να διδάξει έστω και ένα μάθημα. Εάν αυτή η καταπίεση γίνει ένας σύμβουλος αντεκδίκησης, χάσαμε το καινούργιο Πανεπιστήμιο). Πιστεύουμε ότι οι καινούργιοι άνθρωποι θα είναι καλύτεροι από εμάς του παλιότερους. Αλλά βέβαια δεν σημαίνει ότι θα είναι όλοι και ότι δεν θα υπάρχουν προβλήματα. Τα προβλήματα αυτά, οι νέες πλειοψηφίες τις οποίες προαναφέραμε που έχουν μέσα δασκάλους και φοιτητές που παλεύουν για καλύτερη παιδεία δεμένη με της ανάγκες του τόπου, προοπτικά, όχι πολύ εύκολα σίγουρα θα μπορέσουν να τα αντιμετωπίσουν.

Μαζί με το νόμο για τη δομή και λειτουργία της Ανώτατης Παιδείας, ψηφίζεται αυτές τις μέρες ο νόμος για τη δομή και λειτουργία της τριτοβάθμιας Τ.Ε.Ε. και μέχρι το τέλος του '83 ο νόμος για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Λειτουργεί επίσης, ένα συμμετοχικό όργανο, το ΕΣΑΠ, όπου η αντίληψη της κυβέρνησης για τη δημοκρατία έχει τον εξής όρο: η συμμετοχή των κομμάτων της Βουλής δεν είναι με την ενισχυμένη αναλογική, δεν είναι με την απλή αναλογική όπως παλεύουν κάποιες προοδευτικές δυνάμεις, είναι ισοπεδωτική.

Ένας του ΠΑ.ΣΟ.Κ., ένας της Ν.Δ., ένας του Κ.Κ.Ε. Και βεβαίως όλοι οι Πρυτάνεις, φορείς, η Τοπική Αυτοδιοίκηση, Επιμελητήρια, φοιτητές. Στις τρεις πρώτες συνεδριάσεις αυτού του οργάνου πάρθηκαν όλες οι αποφάσεις ομόφωνα. Που δείχνει ότι ο λαός μπορεί να ξεπερνάει τις παραδοσιακές του κομματικές εντάξεις όταν αντιμετωπίζει ένα θέμα εθνικής σημασίας και κρισιμότητας, όπως είναι το θέμα της Παιδείας που πραγματικά, όχι μόνο για τη σημερινή κυβέρνηση, πιστεύουμε για όλους μας, είναι θεμέλιο της Αλλαγής.